

Lietuvos
mokslo
taryba

PSICHOLOGINIŲ SUNKUMŲ DINAMIKA VAIKYSTĖJE:

ASMENYBĖS BRUOŽŲ, PRIERAISUMO IR MENTALIZACIJOS VAIDMUO

MOKSLO PROJEKTĄ VYKDO:

Vilniaus Universiteto Filosofijos fakulteto Klinikinės ir organizacinės psichologijos katedra:

Doc. dr. Rasa Barkauskienė – projekto vadovė

Doc. dr. Danguolė Čekuolienė

Lekt. dr. Asta Zbarauskaitė

Dokt. Lina Gervinskaitė-Paulaitienė

Dokt. Izabelė Grauslienė

TYRIMO TIKSLAS

Mes, Vilniaus universiteto psichologų grupė, siekiame suprasti 7-10 metų vaikų psichologinę raidą, kuri šiuo laikotarpiu yra itin kintanti ir paveiki. Todėl domimės, kaip mamos ir tėčiai apibūdina savo vaiko asmenybę, įvardija svarbiausius savo vaikų raidos momentus, gyvenimo įvykius ir patirtis, kaip supranta ir paaiškina vaiko vidinį pasaulį. Mes analizuojame, kaip patys vaikai suvokia save, įvardija savo sunkumus ir galias, svarsto apie savo patyrimą ir santykius su jais svarbiais žmonėmis. Mes ieškome atsakymų, ar ir kaip vaikų psichologinei raidai ir jos kaitai yra svarbūs vaiko asmenybės bruožai, prierašumas ir vaiką supančių suaugusiųjų refleksija.

Tyrime dalyvauja apie 500 šeimų iš įvairių Lietuvos miestų ir rajonų: Ukmergės, Vilniaus, Klaipėdos, Biržų, Šakių ir kt. Vaikai ir jų tėvai ar globėjai pildė anketas, o dalis tėvų ir vaikų dalyvavo interviu su tyrėjais.

MES DOMIMĖS:

Prierašumu

Tai vaiko artumo ieškojimas su saugumą užtikrinančiu žmogumi. Prierašumas kuriasi ilgalaikiame santykiyje tarp vaiko ir mamos, tėčio (globėjų) ir kitų svarbių vaikui suaugusiųjų, o juo remdamasis vaikas formuoja savęs bei kitų įsivaizdavimą ir santykių su kitais lūkesčius. Saugus prierašumas kuriasi, kuomet suaugusieji atpažįsta ir geba tinkamai reaguoti į vaiko fizinius ir emocinius poreikius. Kuomet vaiką supantys suaugusieji nepaiso ir nesupranta vaiko saugumo ir kitų poreikių, kuriasi nesaugus prierašumas.

Tėvų refleksijos gebėjimais

Tai tėvų gebėjimas suprasti ir paaiškinti vaiko elgesį atsižvelgiant į jo, kaip atskiros asmenybės, vidinį pasaulį: jausmus, išgyvenimus, norus bei lūkesčius.

Vaiko asmenybės bruožais

Tai gana pastovios vaiko asmenybės savybės, kurias šiame tyrime pasirinkome penkias:

emocinis nestabilumas siejamas su drovumu, nepasitikėjimu savimi, irzlumu, polinkiu patirti neigiamus jausmus, baimę, liūdesį, pyktį ir kt.

ekstravertiškumas siejamas su socialumu, pozityvumu ir visuomeniškumu. Stipriai išreikšta ekstraversija pasižymintys vaikai ypač mėgsta didelius susibūrimus, yra aktyvūs ir šnekūs, paprastai linksmi bei optimistiški.

vaizduotė – tai bendra vaiko tendencija domėtis vidiniu ir išoriniu pasauliu, vaikas pasižymi lakia vaizduote, kūrybiškumu, geriau pastebi jausmus, teikia pirmenybę smalsumui ir įvairovei.

geranoriškumo bruožas siejamas su gebėjimu įsijausti į kitus, nuoširdumu, noru užjausti ir padėti, manymu, kad kiti yra taip pat paslaugūs bei sąžiningi.

sąmoningumo bruožas nurodo vaiko tendenciją galėti atsispirti impulsams ir pagundoms, gebėjimu siekti tikslų, valingumu, ryžtinumu ir savidisciplina.

SVARBIAUSI TYRIMO REZULTATAI

Bendroje tiriamųjų grupėje apie penktadalį vaikų turi emocinių sunkumų bei apie penktadalį vaikų turi elgesio sunkumų.

Po metų pastebimas sunkumų mažėjimas.

Vaikams, kurių tėvai kreipėsi pagalbos, stipriau išreikšti emociniai sunkumai.

Pusei tyrime dalyvavusių globojamų vaikų būdingi elgesio sunkumai.

Vaikams, turintiems daugiau emocinių ir elgesio sunkumų, stipriau išreikšti asmenybės bruožai: emocinis nestabilumas, prastesnis sąmoningumas, menkesnis geranoriškumas ir vaizduotė.

Taigi vaikai, turintys sunkumų, mažiau pasitiki savimi, sunkiau valdo impulsus ir atsispiria pagundoms, mažiau nuoširdūs su kitais ir ne tokie smalsūs.

Vaikai, kurių **mamų refleksijos gebėjimas** aukštesnis, kurios mėgina suprasti, kaip vaikas jaučiasi ir ką galvoja, pasižymi **didesniu geranoriškumu**.

Taigi šie vaikai geba užjausti, yra sąžiningesni ir nuoširdesni.

Globėjų, kurių refleksijos gebėjimai aukštesni, vaikai pasižymi **mažesniu nepaklusnumu**.

Taigi globėjų gebėjimas reflektuoti savo išgyvenimus, vaiko jausmus ir galėjimas paaiškinti sudėtingas situacijas, padeda globojamiems vaikams lengviau priimti globojančios šeimos aplinką ir įveikti sunkumus.

Saugų prierašumą su tėvais turintiems vaikams būdingas stipriau išreikštas vaizduotės bruožas.

Taigi šie vaikai gali aktyviai tyrinėti ir būti išradiniais bei smalsiais.

KĄ GALI DARYTI TĖVAI?

- Raskite laiko pabūti ir pasikalbėti su vaiku. Svarbu pasirūpinti ne tik vaiko fiziniais, bet ir emociniais poreikiais.
- Skatinkite vaiką pasipasakoti. Išklauskite jo pasakojimą, stenkitės nepertraukinėti.
- Pasistenkite suprasti, kaip vaikas jaučiasi. Galite įsivaizduoti, kaip jaustumėtės Jūs panašioje situacijoje.
- Nepamirškite, kad emocijos gali būti slepiamos, tačiau nereiškia, kad vaikas nieko neišgyvena.
- Atminkite, kad vaikas – tai asmenybė ir jo poreikiai bei supratimas gali skirtis nuo Jūsų ir tai svarbu gerbti.
- Jūsų elgesys visada veikia vaiko savijautą, taip pat kaip ir vaiko elgesys ir savijauta veikia Jus.
- Prisiminkite savo vaikytę: kaip jautėtės, kaip suprasdavote pasaulį ir remdamiesi šiomis žiniomis mėginkite suprasti savo vaiką.

Net sunkiose situacijose pastangos suprasti vaiko vidinį pasaulį skatina ir ugdo vaiko geranoriškumą!

REIŠKIAME PADĖKĄ

Tyrime dalyvavusiems vaikams ir jų tėvams, įtėviams ir globėjams, Ukmergės miesto mokyklų administracijoms, mokytojams, NVGN „Vilniaus SOS vaikų kaimo“ darbuotojams ir VŠĮ VULSK filialo, Vaiko raidos centro ir kitų poliklinikų bei įstaigų psichologams bei visiems maloniai prisidėjusiems prie projekto įgyvendinimo.

Kontaktai:

tel. 8 (5) 266 76 05

el. paštas: rasa.barkauskiene@fsf.vu.lt